

1864: En nation fødes

Se oversigt med vigtige tidspunkter nederst i dokumentet.

Mulige problemstillinger

- Hvorfor erindredes et nederlag i en sådan en høj grad?
- Hvordan kunne de danske politikere foretage en så groft fejlvurdering af deres militære kapaciteter?
- Hvordan kan erindringssteder være med til at skabe en national identitet?
- Hvordan husker vi slaget ved Dybbøl?
- Hvorfor husker vi slaget ved Dybbøl og ikke rømningen ved Dannevirke, der var militært fordelagtig?
- Hvordan håbede de danske politikere, at den anden slesvigske krig ville ende?
- Hvorfor var Danmark så u-samarbejdsvillige under London konferencen?

Tidsmæssig afgrænsning

I 1864 tabte Danmark den anden slesvigske krig til Preussen og Østrig. Særligt markant var det betydningsfulde nederlag ved Dybbøl ved Sønderborg i 1864.

Indtil 1864 bestod Danmark af selve Kongeriget Danmark og de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenburg. I hertugdømmerne var befolkningen hovedsageligt tysktalende og tysksindede. Kun i Nordslesvig, det nuværende Sønderjylland, var flertallet dansktalende. Danmark var altså et tosproget land. Befolkningstallet i fyrstedømmerne udgjorde i 1840 godt 800.000 mennesker, mod de godt 1,2 mio. i selve kongeriget.

I løbet af 1840'erne opstod et krav om at skabe en slesvig-holstensk stat med fri forfatning og tilknytning til Det Tyske Forbund, som var en sammenslutning af 38 selvstændige tyske stater. Afvisningen af kravene førte til et oprør i hertugdømmerne mod den danske regering.

Der blev etableret midlertidig regering i Kiel. Med hjælp fra Det Tyske Forbund indledtes den første slesvigske krig, som varede fra 1848 til 1850. Danmark vandt konflikten og fik genindført den tidligere status for hertugdømmerne. Denne krigssejr førte også til en bølge af dansk nationalisme.

Centrale træk ved perioden

- I 1849 blev den første grundlov indført, hvilket førte til mere demokrati. Det gjaldt dog ikke for hertugdømmerne, der fortsat var underlagt kongens magt og blev regeret 'enevældigt' fra København.
 - De nationalliberale havde gennem 1840'erne haft stigende tilslutning til deres ideer om en fri forfatning
- Efter Danmark vinder den første slesvigske krig (1848-1850), bliver der i 1851 indgået et par fredsaftaler. Resultatet af aftalerne bliver, at Slesvig fortsat skal være en del af Helstaten Danmark. Helstaten Danmark består af Kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg.
 - Efter sejren og fredsaftalerne mener Danmark, at slesvigerne skal være mere danske. For eksempel bliver det et krav, at alle børn i skolerne i Slesvig skal tale dansk (fordanskningsspolitik).
 - Det er der ikke mange, der har sympati for i resten af Europa, og de tysksindede slesvig-holstenere opfatter Danmark som en fjende.
- I starten af november 1863 dør kong Frederik 7. Det er ham, der underskrev Grundloven. Da han ikke har nogen søn, efterfølges han af Christian den 9., der kommer fra Slesvig.
 - Den nyudnævnte kong Christian den 9. underskriver i november 1863 en forfatning (Novemberforfatningen), der bryder med fredsaftalerne fra 1851. Forfatningen blev var en grundlov, der nu ikke kun gjaldt for kongeriget Danmarks, men også for Slesvigs. Ved at gøre Slesvig til en del af kongeriget var Novemberforfatningen udtryk for den Ejderpolitiske linje.
 - Christian d.9 bliver presset til det af de danske politikere og den danske befolkning, der fejlagtigt tror, at Danmark er en mægtig stat med et stærkt militær. Desuden bryder Novemberforfatningen med Ribebrevet fra 1460, der fastslog, at Slesvig og Holsten skulle være evigt udelelige sammen.
 - Kongen er faktisk imod forfatningen, fordi han frygter, at den kan skabe problemer med Preussen, der militært er meget stærkere end Danmark.
 - Novemberforfatningen var påvirket af danske nationalliberale myter om, at floden Ejderen (der ligger i

det nuværende Tyskland) siden vikingetiden havde været Danmarks sydlige grænse. Sådan burde det være igen, mente man.

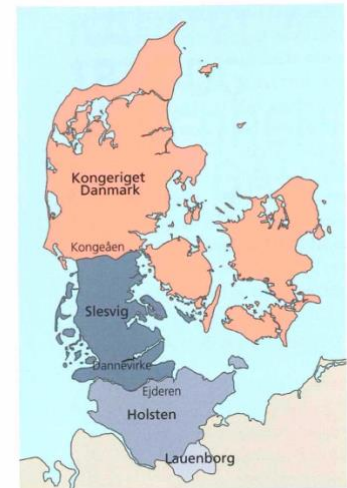
- Efter Novemberforfatningen blev underskrevet, var det evident, at en ny krig ville nærme sig. Både Danmark, Østrig og Preussen oprustede således deres hær og var forberedte sig til krig.
 - I december 1863 rykkede en tysk forbundshær under østrigsk og preussisk ledelse uden kamp ind i Holsten. De tyske stater krævede Novemberforfatningen ophævet (16 januar 1864) indenfor to dage og truede med ellers at fortsætte op i Slesvig. Den danske regering afviste atter, og den 1. februar 1864 gik østrigske og preussiske tropper ind i Slesvig, hvorved krigen var en realitet.
 - I mellemtiden tog den danske hær opstilling ved det store danske forsvarsanlæg Dannevirke syd for Slesvig. Tiltroen til det ældgamle forsvarsanlæg er stor (man taler om ånden fra '48 (første preussiske krig)), men skanserne er i elendig forfatning. Der er ikke bygget barakker til soldaterne, og der er heller ikke anlagt veje til forsvarsstillingen. Derfor må soldaterne arbejde på stillingen og save render i isen på fjorden Slien for at forhindre, at preusserne og østrigerne angriber over isen.
- Dagen efter møder danske og preussiske tropper hinanden og det bliver til krigens første store slag, som sker ved Mysunde. Allerede nu er det tydeligt, at Danmark har ingen jordisk chance for at vinde militært over de preussiske tropper og man må antage, at de danske politikere håbede på, at de ville få hjælp fra Sverige eller England, eller at stormagterne ville tvinge de tyske stater til at afbryde krigen, som det var sket under Treårskrigen 1848-50¹.
 - Uanset hvad man håbede, måtte den danske taktik være en forsvarstaktik, hvor man skulle forsvare sig på bedste vis, indtil en politisk løsning kunne findes.
 - Dette var dog ikke, hvad den brede befolkningen troede. Her herskede der nemlig en urealistisk stor til den danske hærs forsvarsevne og til mulighederne for at få international hjælp.

¹ Preussen og andre af de tyske lande efter pres fra de europæiske stormagter Rusland, Sverige og England blev tvunget til at holde sig ude af krigen, så slesvig-holstenerne reelt stod alene efter den 2. juli 1850. Politisk havde Danmark intet opnået med sejren.

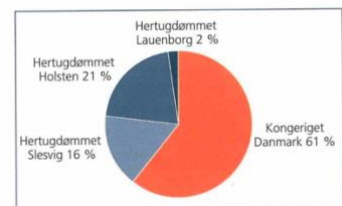
- Der var særligt en stor tiltro til forsvarsværket, Dannevirke, der lå i det sydlige Slesvig og i danskernes bevidsthed var en uigennemtrængelig mur. I virkeligheden var Dannevirke en dårlig vedligeholdet og vanskelig forsvarsstilling.
 - Allerede få dage efter krigens udbrud var stillingen i fare for at blive omgået, og den danske øverstkommanderende general de Meza besluttede den 5. februar at rømme stillingen og trække de danske tropper tilbage til flankestillingerne ved Dybbøl og Fredericia. Tilbagetrækningen var militært set fornuftig, men rømningen blev set som et forræderi i offentligheden, og den danske regeringsleder D.G. Monrad afskedigede senere de Meza på grund af tilbagetrækningen.
 - Efter rømningen af Dannevirke belejrede de preussiske styrker i marts-april 1864 Dybbølstillingen ved Sønderborg og overgangen til Als, mens de østrigske styrker fortsatte op i Jylland.
- Parallelt med krigens gang arbejdede særligt England på at få skabt fred mellem parterne. Det lykkedes i foråret at få en aftale i stand om, at de krigsførende parter skulle mødes til en fredskonference i London den 12. april 1864. Bismarck fik dog i sidste øjeblik udskudt starten på konferencen til den 20. april, og to dage før konferencens start, den 18. april 1864, stormede de preussiske styrker den danske stilling ved Dybbøl.
 - Stormen på Dybbølstillingen den 18. april 1864 blev det vigtigste slag i krigen i 1864. Her udførte en preussisk styrke på over 35.000 mand et velforberedt angreb på de dårligt vedligeholdte danske forsvarsstillinger og den danske forsvarsstyrke på godt 10.000 mand. Generalstaben anmodede i den forbindelse D.G. Monrad om at få lov til at lave en tilbagetrækning fra den ufærdige stilling. Dette blev klart afvist af Monrad, der mente, at man ville stå stærkere til de efterfølgende fredsforhandlinger, hvis man havde kæmpet hårdt på slagmarken.
 - Resultatet blev et totalt dansk nederlag og et dansk tilbagetog til øen Als, der nu var den sidste del af Slesvig, der var på danske hænder. Nederlaget ved Dybbøl var for Danmark, trods D.G.'s håb, et meget dårligt udgangspunkt for de fredsforhandlinger, der påbegyndtes i London to dage senere.
- Ved fredsforhandlingerne i London, stod Danmark et dårligt sted, ikke kun pga. deres militære nederlag, men også fordi, der internt i Danmark var uenighed om, hvilken løsning man ville forsøge at forhandle sig frem til. Den nationalliberale regering gik i den forbindelse ind for en løsning, hvor hele Holsten og evt. også den del af Slesvig,

der lå syd for Dannevirke, blev udskilt af Danmark. Hvor Christian 9. og visse konservative politikere, ønskede helstaten bevaret, selv hvis det skulle betyde et samlet Slesvig-Holsten i en personalunion (dvs. med fælles regent) med Danmark. Dette var De nationalliberale imidlertid meget stærke modstandere af, da det for dem at se svarede til, at Danmark afstod hele Slesvig.

- Fredsforhandlingerne kom derfor ingen vejene, og i slutningen af juni 1864, bør krigen ud igen. Kort tid efter (29 juni) erobrede Preussen Als, hvorved Danmark mistede kontrollen over den sidste del af Slesvig. Da den danske fæstning i Fredericia tidligere var blevet rømmet, havde østrigerne og preusserne nu frit spil i hele Jylland, og et angreb på Fyn var nu en reel trussel. Den 8. juli gik Monrads nationalliberale regering af og erstattedes af et konservativt ministerium under C.A. Bluhme, som indledte fredsforhandlinger direkte med Østrig og Preussen. De krævede nu, at Danmark skulle afstå alle tre hertugdømmer, Slesvig, Holsten og Lauenborg, hvilket Danmark måtte acceptere. Danmark blev herved endegyldigt reduceret til en europæisk småstat (mistede 1/3 af sit areal & 40% af sin befolkning), men samtidig også til en etnisk homogen nationalstat. Mange dansksindede i Nordslesvig blev imidlertid borgere i det nye Tyske Kejserrige, der i 1871 blev samlet under preussisk ledelse. Først efter Tysklands nederlag i 1. verdenskrig kom hoveddelen af dem tilbage til Danmark, da den dansk-tyske grænse blev revideret ved en folkeafstemning i 1920.

Helstaten, som den så ud før krigen i 1864.

Befolkningssammensætningen i Helstaten i 1860, samlet indbyggertal cirka 2,6 mio.

- Den nationalistiske strømning, der voksede frem i 1800-tallet blev helt afgørende for Danmarks ageren i anliggendet om Slesvig. Den moderne nationalisme hang nemlig stærkt sammen med nye tanker om folkesuverænitet. Et folk skulle ikke styres af en konge uden folkelig støtte, og landegrænser skulle følge de sproglige og kulturelle grænser. Dette passede ikke sammen med virkeligheden i den multinationale helstat.
- Da Danmark mistede hertugdømmerne, førte tyskerne, herunder særligt Ernst Matthias Von Koller (1898 – 1903), en fortyskningspolitik, der førte til massive danske udvandring fra Tyskland og et stærkere sammenhold blandt dansksindede i Tyskland.

Centrale spørgsmål

- Hvilke forudsætninger var der for 2. slesvigske krig?

Danmark havde storhedsvanvid efter den første slesvigske krig, samtidig med, at de nationalliberale var dygtige politikere og fik pisket en stemning op. Dertil kommer, at Danmark håbede på hjælp fra England og Sverige, samtidig med, at de troede, at Østrig og Preussen var optaget af interne stridigheder i Det Tyske Forbund.

- Hvorfor blev Danmark genforenet med det nordlige Slesvig?

Efter den første verdenskrig var Tyskland udenrigspolitiske position svækket, herunder særligt grundet Versailles traktaten, der skulle begrænse Tyskland territorielle og økonomiske magt. I den forbindelse foreslog den amerikanske præsident Woodrow Wilson den nyskabende idé, at grænserne skulle baseres på folkenes selvbestemmelsesret.

Wilson nævnte ikke specifikt Danmark, men med Tysklands nederlag i 1918 blev grænserevision en reel mulighed. Dette rejste en ny uenighed om, hvad man skulle stemme om, og hvordan afstemningszonerne skulle tegnes. Uenighed delte sig i tre 'bevægelser'.

Åbenrå-bevægelsen Ønskede én samlet afstemning i zone 1 (Nordslesvig) og kommunemæssig afstemning i zone 2 (Mellemslesvig), hvilket sandsynligvis ville komme til at betyde, at Flensborg ikke ville blive dansk. Mange venstreorienterede og radikale i Danmark støttede denne bevægelse.	Flensborg-bevægelsen Ønskede, at Flensborg skulle tilhøre Danmark, uanset om der var flertal for det i kommunen eller ej. Flere borgerlige politikere i Danmark støttede denne bevægelse.
	Dannevirke-bevægelsen Ønskede hele Slesvig indlemmet i Danmark uden afstemning. Stærkt nationalkonservative danskere støttede denne bevægelse.

Det blev Åbenrå-bevægelsens forslag, der blev gennemført ved afstemningerne i 1920. I 1. zone stemte 75 procent dansk, og en måned senere stemte 80 procent tysk i zone 2 (der var ikke dansk flertal i nogen af zonens kommuner), til stor skuffelse for Danmark. Resultatet blev den nuværende grænse, der ligger omtrent det samme sted som i det kompromisforslag, den danske regering afviste ved London-konferencen i 1864.

Resultatet af afstemningen førte til store politiske usikkerheder, der mandede ud i *påskekrisen*, hvor Kongen afskedigede regeringen, men senere blev presset til at afholde et nyt valg som Venstre vandt. Den nye regering valgte trods deres tidligere standpunkt at respektere

afstemningsresultatet. Men kravet om en sydligere grænse levede videre i nationalpatriotiske kredse, kaldet Dannevirkemænd eller Ejderfolk.

Ved Bonn-erklæringen af den 29. marts 1955 blev rettigheder og principper for det danske mindretal i Sydslesvig endelig fastslået endeligt. Den samme dag blev København-erklæringen også vedtaget, der sikrede selv samme rettigheder og principper ved dansk lov. Erklæringerne bidrog i deres helhed til en løsning af det såkaldt sydslesvigske spørgsmål. (Se mere om Bonn-erklæringen i mappen, under kilder).

- **Hvorfor og hvordan er nederlaget blevet erindret?**

Den gennemgængende betydning af Dybbøl som erindringssted har ved mindebegivenhederne og i det brede nationale erindringsfællesskab været, at det var her, man stod fast og kæmpede for nationens overlevelse, og hvor det lille stolte land led nederlag i kamp mod en stor overmagt.

Samtidig var der dog også en anden fortolkning af slaget ved Dybbøls betydning for Danmark, nemlig at det netop var her, man fik '*sårfeberen fra Dybbøl*', et granatchock, der lammede Danmark og resulterede i, at Danmark blev nødt til at tilpasse sig de europæiske stormagter, og i historievidenskabelig forskning har der også været stor interesse for den nationalliberale regerings politiske katastrofekurs, der ledte til krigen i 1864. Det mindre glorificerende syn på slaget er ikke kommet til udtryk i monumenter eller mindehøjtideligheder. Dertil kommer, at Dybbøl i eftertiden er blevet et symbol på den urokkelige danskhed i Sønderjylland.

- **Hvorfor erindre et nederlag?**

En forklaring kan være, at tilhørsforhold til et nationalt forestillet fællesskab ikke kun defineres som tilhørsforhold til gloriøse helte og deres bedrifter. Gruppetilhørsforhold defineres også af katastrofer, hvor nationens overlevelse er på spil.

Den franske filosof Ernest Renan skrev i 1882 i sit essay 'Hvad er en nation?', at national identitet drejer sig om følelsen af *samhørighed*. For Renan kan en nations nederlag fungere som stærkere lim for fællesskabet end triumfer, fordi forfædres nederlag forpligter nutidens unge til at yde samme ofre i fremtiden, som deres forfædre gjorde.

En forklaring på 1864-krigens aktualitet kan være, at Danmark især siden Irak- krigens begyndelse i 2003 har ført en mere aktivistisk udenrigspolitik. Dette kaster et nyt lys på konsekvenserne af krigen i 1864 og Danmarks rolle som småstat, fordi det kan tolkes som, at man i Danmark har gjort op med *'sårfeberen fra Dybbøl'*.

Ligeledes har både indvandring og dansk EU-medlemskab aktualiseret en hjemlig debat om danskhed, multikulturalisme og Danmarks fremtid som nationalstat, hvor der kan trækkes linjer tilbage til 1800-tallet, hvor grundsten til vores opfattelse af Danmark og danskhed blev lagt.

- **Hvad karakteriserer Dybbøl som erindringssted?**

Inden 1920 blev Dybbøl brugt som et tysk erindringssted. Her betragtede krigen mod Danmark — og dermed slaget ved Dybbøl — som led i skabelsen af det moderne Tyskland, der blev grundlagt i 1871. I 1872 rejste tyskerne et mindesmærke kaldet Duppel-Denkmal (Dybbøl-mindesmærket), der var et 22 meter højt mindesmærke på Dybbøl Banke.

I de danske erindringer ved Dybbøl er fokus i højere grad på den enkelte soldats heltemod, og i de politiske taler, der afholdes, mens de politiske fejlpositioner i samtiden og den forblændede nationalisme og selvovervurdering i høj grad glemmes.

Den britiske sociolog Anthony Smith mener, at det er vigtigt for et nationalt fællesskab at have *"kulten omkring de glørværdige døde og deres heroiske selvpofrelse på vegne af nationen og dens skæbne"*. Ved Dybbøl bliver tilskuerne i kraft af stedet for mindebegivenheden og talernes indhold mindet om, at mennesker er døde for at forsvare Danmark. At det netop er soldaten, der er i centrum, minder deltagerne ved mindehøjtideligheden om det ansvar, de har grundet andres kamp, og lægger derved op til indlevelse og ansvar i nutiden.

I dag er det primært unge soldater, der er ved deres tilstedeværelse repræsenterer veteranerne — og dermed skaber forbindelsen mellem fortid og nutid. Ligeledes har repræsentanter fra kongefamilien været en fast bestanddel i mindehøjtidelig- hederne for Dybbøl for også at markere kontinuiteten mellem Christian d. 9., der var konge under krigen i 1864, og Christian d. 10., der i 1920 red over grænsen, da Nordslesvig stemte sig ind i Danmark.

Hermed etableres fortællingen om nederlag, der bliver afløst af genforening og senere forsoning. Glemte er her, at Kong Christian d. 9. var dybt modstander af krigen, og at han tilbød preusserne, at Danmark kunne blive en del af Det Tyske Forbund for at bevare Helstaten.

- **Hvilken rolle spiller jubilæer i produktionen af erindringer?**

Ved mindehøjtideligheder som den på Dybbøl d.18. april ser man ofte, at der opstår traditioner for, hvordan begivenheden tager sig ud. Der går 'tradition i den'. At traditionerne skabes på en særlig måde er ikke givet fra starten. Traditionerne er produkter af menneskelige valg - som så ved mindebegivenheder har tendens til at stivne i faste og næsten uforanderlige former. Historikeren Eric Hobsbawm kalder mindehøjtideligheder *opfundne traditioner*, fordi deres budskaber og ritualer har tendens til at følge et bestemt mønster. Eksempelvis er soldaters vandring fra kasernen i Sønderborg til skanserne ved Dybbøl en fast bestanddel af mindebegivenheden gennem årene.

Dertil kommer, at man også kunne have valgt en anden dato til at mindes den anden slesvigske krig. **Man kunne eksempelvis have valgt datoen for rømningen af Dannevirke, der — i modsætning til slaget ved Dybbøl — i eftertiden er blevet bedømt som en fornuftig militær beslutning. Eller man kunne have valgt datoen for det endelige nederlag ved Als, der afsluttede krigen og på linje med Dybbøl kostede hundreder af soldater livet, mens cirka 3.000 blev såret.**

At det er 18. april og Dybbøl, der sætter scenen for erindringen om 1864, kan forklares med, at danske soldater her tog kampen op mod preusserne, og at stedet Dybbøl indeholder fire massegrave med soldater, som man gennem mindebegivenheden ærer.

Ud over mindebegivenheder for tabet i 1864 har Dybbølbanke siden 1920 været centrum for genforeningsjubilæer med særlig intensitet i de runde år. I 1920 fandt højdepunktet for fejringen sted, da Christian d.10 krydsede den gamle Kongeå-grænse i triumftog på en hvid hest. I Christiansfeld samlede han en ung pige med hvid kjole op på hesten, hvilket efterfølgende er blevet erindret på male-rier og ved taler. I den forbindelse var 100.000 danskere samlet ved Dybbøl bakke. I sin tale til sagde statsminister Niels Neergård: 'De skal ikke blive glemt. '

Sætningen har efterfølgende i andre jubilæer fungeret som et sprogligt erindringssted. I sin samtid, hvor der var splid om grænsedragningen, blev sætningen brugt dels af tilhængere, dels af modstandere af den nye grænse. For dem, der bakkede op om grænsen, betød sætningen, at dansksindede skulle støttes økonomisk og kulturelt, mens de, der mente, at en sydligere grænsedragning var mulig og ønskelig, brugte sætningen til at understøtte deres politiske ambition. Yderligere information omkring senere jubilæumsdage findes i ”*Danmarkshistorie*

Mellem erindring og glemsel, kap 4 (1864 og genforeningen - hvor går grænsen).pdf” side 119-125. Herunder ses en analysestrategi af mindebegivenheder:

Analyselstrategi: Mindebegivenheder

Mindebegivenheder kan give interessant indsigt i et erindringsfællesskabs fortolkning af fortiden, fordi de ofte foregår på eller ved centrale erindringssteder, og de foregår ofte som en højtidelig, iscenesat og ritualiseret fortolkning af fortiden. Derudover kan mindehøjtideligheder også have den funktion, at de integrerer nye medlemmer i erindringsfællesskabet, for eksempel den unge generation.

	Vejledning
Diakron eller synkron analyse	Du skal vælge, om du vil undersøge en udvikling i mindebegivenheder over tid, dvs. en diakron analyse, eller om du vil lave en synkron analyse af, hvordan en begivenhed bliver beskrevet/erindret i det samme år, for eksempel i aviser med forskelligt ideologisk udgangspunkt. Det er en god idé at tage udgangspunkt i de 'runde' fejrsår, idet der er tendens til, at fejrsingerne er mere omfangsrige her. Artikler fra dagspressen ligger fra år 2000 og frem på Infomedia. Ældre aviser findes på mikrofilm på de større biblioteker.
Tid og sted	Hvorfor har man valgt netop denne dato for mindehøjtideligheden? Er der andre datoer, man kunne have valgt, og hvilke betydninger vil dette have haft for mindebegivenheden? Hvorfor har man valgt dette sted som rammen for erindringen?
Iscenesættelse	Hvad sker der til mindebegivenheden? Er der for eksempel bestemt musik, oppyntning eller ritualer?
Tema	Hvem er det, som tilskueren skal identificere sig med i fortiden? Hvem er helte, og hvem er skurke i fortidsfortællingen? Er der elementer, der er udeladt i mindehøjtideligheden i forhold til i historiefaglige fremstillinger om begivenheden? Hvad kan forklaringen på udeladelse og/eller glemsel være?
Aktualisering og erindringspolitik	Talere ved mindehøjtideligheden kan bruge lejligheden til at sætte fokus på noget aktuelt. Hvordan bruges erindringen af fortiden til at belyse problemer i samtiden?
Kropslige handlinger	Hvordan bliver tilhørerne en del af ceremonien ved at deltage aktivt og kropsligt i den (for eksempel fakkeltog eller et minuts stilhed)? Er der aktiviteter uden for det officielle program, som aktiverer deltagerne (fælles spisning eller nedlæggelse af blomster)?

- **Hvordan har erfaringerne fra 1864 påvirket dansk udenrigspolitik i eftertiden?**

Historikeren Uffe Østergaard mener også, at nederlaget i 1864 og Helstatens sammenbrud skabte rammerne for det moderne Danmark, som vi lever i, fordi nederlaget betød en demokratisering af den resterende danske småstat. Landet var nu for lille til, at godsejeradelen og de nationalliberale embedsmænd kunne opretholde deres monopol på magten.

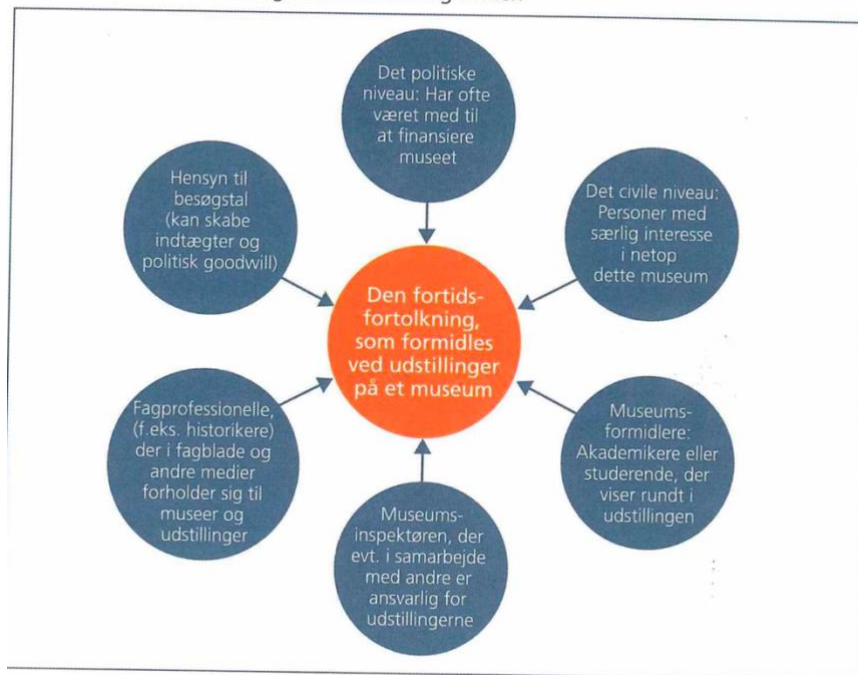
Derudover skabte den multinationale Helstats sammenbrud også forudsætningerne for en lille og homogen dansk nationalstat, hvilket var med til at gøre det muligt at opbygge en solidarisk og universel velfærdsstat. Østergaard mener dog også, at Danmarks sidste 150 års historie som homogen nationalstat har gjort det svært for landet at fungere i en globaliseret verden, hvor man i højere grad skal forholde sig til forandring, forskellighed, indvandring og anden påvirkning udefra.

- **Hvad er museers funktion?**

Museers vigtigste funktion er at bevare og formidle fortiden. Historiske museer er åbne for offentligheden og har til opgave at indsamle, forske i og udstille historiske genstande med henblik på at uddanne og/ eller underholde gæsterne. Museernes formidling af fortiden fremstår ofte for gæsten (især den ikke-professionelle) som en autoritativ version af fortiden, dvs. at den besøgende ofte vil have tillid til, at professionelle mennesker har givet et sandfærdigt billede af fortiden. På denne måde minder museer om historiske fremstillinger i opretholdelsen af erindringsfællesskaber.

Museer er dog også præget af en række interesser som vist nedenfor:

Hvem bestemmer udstillingernes indhold og vinkel?

- Hvordan erindres 1864 på museer?

Husk at se modellerne på siden efter de respektive museer.

Historiecenter Dybbøl Bakke

- Betegner ikke sig selv som et museum i traditionel forstand, men et 'pædagogisk oplevelsescenter'.
- Oplevelsescenteret omhandler kun 1864, er privat finansieret og er meget afhængigt af besøgstal.
- Amtsborgmester, Kresten Phillipsen fastslog i 1990, at Dybbøl var "*det sted, hvor vi tabte danmarkshistoriens flotteste nederlag*"
- Aktiviteterne på museet lægger op til, at de besøgende skal kunne leve sig ind i soldaternes liv og derigennem forstå den store historie. Museet bruger da det affektive princip.
 - o Her kan man også tale om begrebet kropslig erindring, idet de besøgende erindrer fortiden gennem krop og handling.

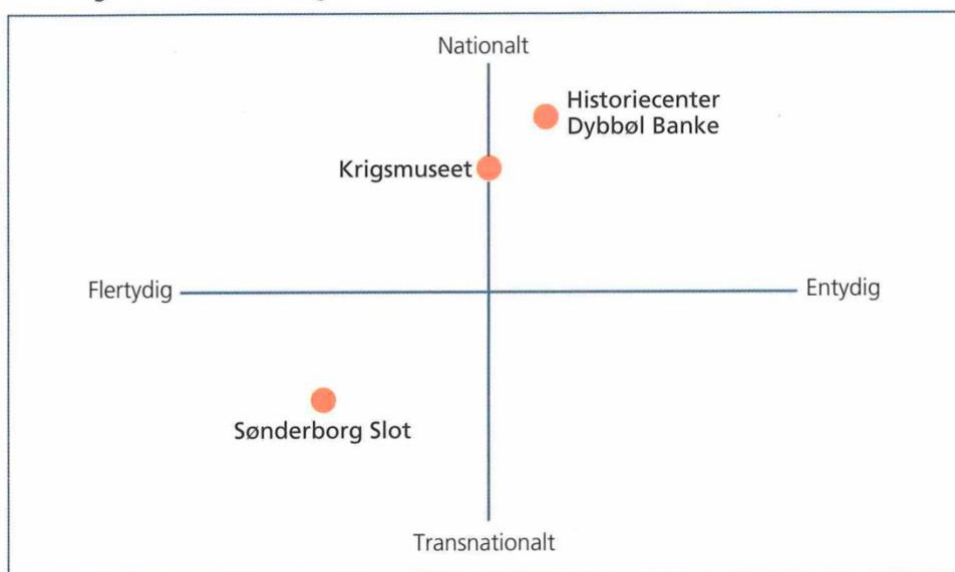
Sønderborg Slot

- Offentligt finansieret, og ikke i lige så høj grad afhængig af besøgstal.
- Museets udstilling fremstår som traditionel museumsformidling, med montrer og længere tekster, der forklarer genstandene.
 - o Klassisk didaktisk museum, der har fokus på en mere nøgtern og historiefaglig formidling af 1864.

Krigsmuseet i København

- Fokus på de materielle levn fra forsvaret, og fokuserer således ikke på den brede Danmarkshistorie, men forsvarets historie.
 - Formidlingen på museet er generelt æstetisk. Dermed er det hverken kronologi, historiske årsagsforklaringer eller dilemmaer, der er i centrum, men derimod de mere sanselige stemninger og følelser, som de smukke genstande kan frembringe. I forbindelse med skolebesøg, kan elever dog også få lov at leve sig ind i centrale personers handlinger og liv, hvorved det affektive princip benyttes. Dette sker også i museets udstilling om Danmarks indsats i Afghanistan.
- I forbindelse med 150-året har museet endvidere skabt en midlertidig udstilling, hvor den besøgende selv bedes fortolke 1864. Her vendes formidlingssituationen altså på hovedet.
 - Museet fungerer her ikke som en autoritativ vidensformidler. I stedet er deltagerne med til at konstruere udstillingen og skabe deres egen fortælling. Derfor kan udstillingen siges at være 'postmoderne', fordi den tager udgangspunkt i den enkeltes oplevelse af den historiske begivenhed, og de besøgende selv er med til at konstruere udstillingen og derved skaber hver sin fortælling.

Erindringsfeltmodellen i brug: Museer

De tre museer er indsat som positioner i erindringsfeltmodellen. De to positioner, der ligger længst fra hinanden i modellen, er Historiecenter Dybbøl Banke og Sønderborg Slot, hvilket er et tegn på, at de har meget forskellig fortolkning og formidling af fortiden.

Historiecenter Dybbøl Banke ser primært krigen i 1864 ud fra et **nationalt** dansk perspektiv og er relativt **entydig** i sin formidling, fordi museets udstilling ikke lægger op til debat, men derimod indlevelse og oplevelser.

Sønderborg Slot har et mere **transnationalt** perspektiv i sin udstilling med vægt på krigen og dens konsekvenser både fra tysk og dansk perspektiv. Samtidig er udstillingens fortolkning af fortiden mere **flertydig**, idet den ikke udpeger tydelige helte- og skurkerolle og har blik for de mere glemte og problematiske danske handlinger, for eksempel den fordanskningspolitik, man førte i Slesvig mellem den 1. og 2. slesvigske krig.

Tre forskellige formidlingsstrategier

	Kendetegn
Det affektive princip, dvs. det følelsesmæssige princip	Udstillingen skal tale til alle sanser og til museumsgæstens følelser. Dette gøres blandt andet ved, at gæsten bedes om at tage stilling til dilemmaer og vurdere dem moralsk og etisk, eller ved at få museumsgæsten til at identificere sig med historiske personers skæbne. Der vil ofte være mange dramatiske effekter i form af lyd og lys samt rollespil.
Det didaktiske princip, dvs. det læringsmæssige princip	Der tales til høre- og synssansen og på baggrund heraf til museumsgæstens fornuft. I denne type udstillinger handler det om at videregive information til gæsten, og derfor vil denne type udstillinger ofte have mange og længere tekster, som museumsgæsten kan forholde sig til. I mere moderne udstillinger vil der ofte være interaktive skærme, hvor man kan søge eller spørge efter ekstra information.
Det æstetiske princip, dvs. skønhedens princip	Dette princip taler især til synssansen og museumsgæstens påskønnelse af skønhed. Farverne vil være dæmpede, ingen eller få skilte. Der vil være bænke og siddepladser, så den besøgende enten alene eller sammen med andre kan opleve udstillingen.

Baseret på bogen 'Kunsten at læse et museum' af Sally Thorhauge og Ane Hejlskov Larsen, Systime, 2008.

Centrale kilder

- Rasmus Glenthøj: **Krigen i 1864 var kun et håndslag fra dansk succes**

Hvad er ifølge Glenthøj problemet med grundfortællingen om 1864?

- *“Selvpiskertraditionen er alt for ensidig. Der er elementer af den, der er rigtig. For der var bestemt folk, der tænkte på den måde. Men så dumme var toppolitikerne ikke. De var godt klar over, at lokummet brændte, og prøvede af al magt at finde på nogle løsninger», siger Rasmus Glenthøj.*
- *Vi har ifølge historikeren forstået 1864 i bagklogskabens lys. Dels fordi det passede i eftertidens politiske kram. Dels fordi den nuværende grænsedragning efter sprogligt og kulturelt tilhørsforhold, der blev en realitet efter genforeningen i 1920, står som selvindlysende rigtig og naturlig. Men det var den langt fra i 1800-tallet – hverken i Danmark, Slesvig-Holsten, Tyskland eller for den sags skyld i resten af Europa.”*

Hvilke historiske forudsætninger er der ifølge Glenthøj til krigen i 1864?

1. Tabet ved napoleonskrigene (1814)
 - Danmark gøres til en småstat, og der hersker en eksistentiel grundangst blandt danskerne om deres land.

- “Hvad udad tabes, skal indad vindes”
 - Det er først her (sammen med den opblomstrende nationalisme), hvor det for alvor bliver et problem for danskerne, at der er tysktalende i slesvig-holsten regionen.
- 2. Wienerkongressen (kongress efter Napoleonskrigene) med flg. konsekvenser:

“Konsekvensen er, at et par af Europas tunge stormagter har ret til ikke blot at blande sig i, hvad der sker lokalt i Holsten, men også i de regler, der gælder for hele det danske kongerige. Det underminerer helstatens selvstændighed.

Men Holstens dobbeltstatus lægger også kimen til demokratiseringen af Danmark. I Wien er det vedtaget, at alle tyske stater skal have en eller anden form for forfatning. Derfor må Frederik VI acceptere, at der i 1831 nedsættes stænderforsamlinger i alle den danske stats dele. Det bliver første skridt hen imod enevældens afskaffelse og junigrundloven i 1849.

Men reelt umuliggør helstaten også en meget liberal grundlov. For de tyske hertugdømmer vil ikke regeres af et dansk flertal. Og danskerne vil ikke acceptere de tyske forslag om genindførelse af enevælde eller tysk flertal.

Hvad er de danske politikeres formål med krigen i 1864?

- *“»Jeg ser det nærmest som uløseligt. Det, der er mindstekravet på den tyske side – enevælde eller tysk flertal i et fælles parlament – var uacceptabelt for danskerne. Og det danske minimumskrav om en hel samlet forfatning for i hvert fald Slesvig og Danmark var helt uacceptabelt for tyskerne. Jeg tror simpelthen, at det var umuligt at nå hinanden«. “*
- *“Man må se nøgternt på deres muligheder. En dansk-tysk forbundsstat var usandsynlig efter 1848 og kunne næppe have overlevet alligevel. Så den er udelukket. Hvis man ikke vil acceptere, at enevælden var en god løsning, så er den også ude. Og hvis man heller ikke accepterer tysk flertal i et fælles parlament, så er der kun én mulighed tilbage: at få de neutrale stormagter til at diktere en løsning«. ”*

=> »Men den nationalliberale idé er, at selv hvis krigen kommer, så sker det, der altid er sket i Wienerkongressens Europa, og som også skete i den første krig: Stormagterne griber ind, og så sætter vi os til forhandlingsbordet og finder ud af, hvordan det skal være«.

Hvorfor lykkedes de danske politikere ikke med at navigere i det udenrigspolitiske morads omkring den anden slesvigske krig?

- **Fordi der føres en speciel strategi..:** *Han satser på at få englænderne med i krigen på dansk side. Og hvis de går med, går Sverige-Norge og Italien også med. Pludselig kan Europa stå midt i en storkrig, hvor hele kontinentet er involveret. Et scenario, der minder om Første Verdenskrig – 50 år før skuddene i Sarajevo.*

»Der var masser, der tænkte i 'Europa i flammer'-scenarier. Det var meget tæt på at udvikle sig til en europæisk storkrig. Men set i europæisk perspektiv var det jo netop tanken med wienerkongresssystemet, at stormagterne skal sørge for, at små regionale konflikter ikke udvikler sig. Og det lykkedes dem faktisk i 1864«.

Efter en tæt afstemning i det britiske underhus beslutter London at holde sig neutral. Danmark er alene mod den prøjsiske overmagt, og fire måneder senere må Danmark acceptere at afgive hele Slesvig.

»Den store katastrofe er ikke selve krigsudbruddet. Katastrofen er, at man ikke tager de fredsforslag, der kommer på bordet i London. Det har Monrads regering skylden for, men det har den både den nationalistiske offentlighed og Christian IX også«.

Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet, 20. marts 1848

Der blev holdt et nationalliberalt møde i teatersalen Casino den 20. marts 1848, hvor juristen og politikerens Orla Lehmann skulle holde en tale. Lehmann ville vinde opbakning til en skriftlig henvendelse til kongen om, at han skulle indsætte et ministerium med nye ministre, der dels kunne give Danmark en fri forfatning, dels kæmpe for, at Slesvig skulle forblive dansk.

Til Casinomødet deltog københavnske borgere og nationalliberale politikere, der forsøgte at blive enige om en fri forfatning og en fællesforfatning for Danmark og hertugdømmet Slesvig. Til mødet skulle man vedtage et dokument, som man ville præsentere for kongen og dermed

lægge pres på kongen, så der hurtigst muligt kunne træffes en beslutning. Casinomødet blev nemlig holdt i hast, fordi der foregik rygter om, at der var begyndt et tysksindet oprør i Slesvig-Holsten, der ville kæmpe for et uafhængigt, udelst Slesvig-Holsten. Der skulle med andre ord nu tages en beslutning i Danmark. Mødets formål var derfor at udforme en appel til den danske konge, som havde den afgørende bemyndigelse til at træffe beslutninger.

Centrale metoder:

Erindringshistorie

Mindehøjtideligheder

Fokus på museer som historieformidler.

For mere info: <https://historiskmetode.weebly.com/>

VIGTIGE BEGIVENHEDER

1460: 'Up ewig ungedeelt' – Christian 1.s erklæring til Slesvig og Holsten om, at de to hertugdømmer altid skal være knyttet sammen

1848: Martsministerium i Danmark forbereder grundlov. Tyske embedsmænd og officerer erklærer løsrivelse fra Danmark i Kiel

1848: Erobringen af Rendsborg – borgerkrigens begyndelse

Juli 1850: Dansk sejr ved Isted

1863: November-forfatningen indføres

18. april 1864: Dansk nederlag ved Dybbøl

1864: Fredsforhandlinger i London bryder sammen. Efterfølgende dansk nederlag ved Als

1871: Tyskland samles som forbundsstat

1898: Köller-periodens begyndelse

1918: Afslutning på første verdenskrig

1920: Afstemning om grænsespørgsmålet

1920: Genforening

1955: Bonn-erklæringen

VIGTIGE BEGREBER

Opfundne traditioner: Begreb fra den britiske historiker Eric Hobsbawm, der bruges til at beskrive, hvordan eksempelvis mindebegivenheder følger ritualer, der virker selvfølgelige for de deltagende, men som for eksempel er opstået af politiske aktørers interesser og magtkampe.

Kropslig erindring: Erindring, der formidles til deltagere ved mindebegivenheder eller besøgende på museer, ved at de aktiveres kropsligt ved eksempelvis at synge sange eller gå i optog. På den måde får de deltagende deres egen oplevelse af den fortid, som formidles, hvilket er meget effektivt til at socialisere nye medlemmer ind i erindringsfællesskabet.

Vane-erindring: Begreb fra sociologen Paul Connerton, der beskriver de ting, man husker eller gør ud af ren vane, men som man ikke kan huske hvor man har lært.

Det didaktiske princip: Museumsformidling, der sigter efter at formidle historien gennem formidling af viden og fakta til de besøgende.

Det affektive princip: Museumsformidling, der sigter efter at formidle historien gennem aktivering af de besøgendes følelser.

Det æstetiske princip: Museumsformidling, der sigter efter at formidle historien ved at appellere til de besøgendes synssans og sans for skønhed.